

Koedijker dorpsdokters van 1786 - 1912.

(Van Chirurgijn via Genees- en Heelmeester tot Huisarts)

door H. Zonneveld-Aupers en J.P. Geus

Bovenstaande auteurs zijn tot samenwerking gekomen door wederzijdse genealogische en geschiedkundige interesse in het leven van enkele Koedijker medici.

1. Abraham Maats

Geboren 16 december 1763 op het eiland Wieringen, als zoon van de heelmeester Pieter Abrahamsz Maats en Jeltje Jansdr Metselaar. Hij kwam op 8 juni 1786 met kerkelijke attestatie van Zwaag bij de Gerf. Gemeente te Koedijk.

Abraham Maats oefends te Koedijk het beroep van chirurgijn uit en hoogstwaarschijnlijk had hij, zoals toen gebruikelijk, tevens een barbierswinkel.

Op 6 januari 1792 kocht hij voor f 400.- een huis en erf van Jan Otse. Het moet een betrekkelijk nieuw pand zijn geweest want Jan Otse had hetzelfde perceel zeven jaar eerder gekocht voor f 90.-

Op deze zelfde plek hebben tot 1912 alle volgende dokters gewoond.

Langs de Koedijkervaart stonden rond 1797 in totaal 137 huizen en in de gehele gemeente Koedijk woonde in 1811 niet meer dan 614 personen, waaronder 70 gealimenterden. Het is duidelijk dat een chirurgijn daar geen bestaan in kon vinden. Welke bijverdiensten Abraham aanvankelijk heeft gehad is niet gebleken, maar vanaf 1798 lijkt het hem voor de wind te gaan. Op 22 maart van dat jaar werd de Genees- en Heelmeester aangesteld tot Schout van Koedijk en op 6 april volgde zijn benoeming tot secretaris. Deze laatste functie bezorgde hem in 1799 en daarna nogal wat werk met het indienen van verzoeken om de door de bewoners, vanwege de oorlog, geleden schade vergoed te krijgen.

Veel Koedijker boeren hadden tijdens de troepenverplaatsingen paarden, wagens en voerlieden moeten leveren voor vervoer van voedsel en materialen ten behoeve van de zich steeds verplaatsende legers. Van de 30 wagens en 60 gerekwireerde paarden waren 10 wagens, 4 karren, een sjais en 14 paarden verloren gegaan. Voor wagenvrachten en voerlieden werd in 1802 f 1135.- vergoed, welk bedrag op 17 augustus door de secretaris werd uitbetaald. Na veel geschrijf en met behulp van zekere W.H. Ouwens uit Den Haag kon secretaris Maats op 4 juni 1804, onder inhouding van 10 % wegens gemaakte kosten, ook nog f 1200.- uitbetalen voor de verloren-gegane paarden en wagens.

14 paarden	f 700.-
10 wagens	f 350.-
4 karren	f 120.-
1 sjais	f 30.-
totaal:	f 1200.-

In 1804 ontving Abraham van de Diaconie, voor het behandelen van hun armen, een jaarlijkse vergoeding van f 50.-. Terwijl hij voor de dorpsarmen per behandeling werd betaald. Vermoedelijk was zijn praktijk beperkt tot de bewoners langs de Koedijkervaart, want uit een nota uit 1805 blijkt dat een patiënt van de Vronergeest door

de chirurgijn van Sint Pancras werd behandeld.

In 1805, bij het inwerkingtreden van de nieuwe wet op het Recht van Successie, werd Abraham tevens belast met de "Regulatie" en de invordering daarvan. Als na de inlijving bij Frankrijk in 1812 een Registre Civique voor Koedijk is aangelegd, betreffende alle mannen boven de 25 jaar, met hun in het Frans gestelde beroepen, staat Abraham Maats daarin genoemd als "Officier de Santé".

Het priveleven van Abraham Maats.

Op 23 september 1787 trouwde hij te Koedijk met zijn plaatsgenote Geertruy van Galen. Zij was geboren te Amsterdam en werd op 7 september 1786 te Koedijk aangenomen als lidmaat van de Geref. Gemeente. Na een kinderloos huwelijk van meer dan 18 jaar vertrok zij op 7 juli 1806, met een kerkelijke attestatie naar Alkmaar, terwijl Abraham tot zijn overlijden in 1817 te Koedijk is blijven wonen. Het huwelijk werd echter niet ontbonden.

Als Abraham op 9 juli 1806 met zijn huisvrouw, Geertrui van Galen, zijn testament maakt verklaart hij daarin dat hij na hun dood het huis en wat daarin is, zal nalaten aan zijn huishoudster Jacoba Schroor en als hij overlijdt voor Geertrui van Galen legateert hij aan ieder de helft van zijn huis en erf. Voor zijn broers zijn nog diverse legaten bestemd waaronder: een paar zilveren schoengespens, een paar zilveren broekgespens, een zilveren horloge met een paar gewerkte zilveren broekgespens en aan Jan Maats te Wieringen de chirurgijnsapotheek met al zijn nagelaten medicinale en "chirurgicale" boeken en instrumenten.

Een volgend testament, gedateerd 17 september 1813, omvat in hoofdzaak het volgende: Ik maak en legateer aan Jacoba Schroor, thans als huishoudster bij mij inwonende, eene somma van vier en twintig een honderd en vijftig franken (of elf duizend en vijfhonderd gulden Hollands) bestaande in certificaten van deelgeving doende twee en een half ten honderd interesten in het jaar. Welke certificaten ik begeer dat aan haar Jacoba Schroor terstond na mijnen dood zonder aftrek van eenige kosten zullen ter hand gesteld worden. Nog legateer ik aan voornoemde Jacoba Schroor al de meubelen, huisraad en inboedel benevens alle de kleederen, het linnen, de wollen bedden en dekens van welke eenen aard dit ook mogen zijn alsmede het goud, zilver, koper, tin, porcelein en aardewerk, met één woord alles wat maar eenigzints onder meubilaire goederen wordt verstaan. Wat het overschot betreft van mijn overige goederen, zo roerende als onroerende en alles wat mijn nalatenschap zal uitmaken nadat mijn schulden en legaten voldaan zullen zijn, hetzelfde maak ik voor de ene helft aan Jacoba Schroor en de andere helft aan Geertruida van Galen thans woonende binnen de Stad Alkmaar. (Hij herroept alle andere testamenten en laat niets na aan bloedverwanten of andere legetarische erfgenamen.)

Wie was Jacoba Schroor?

Jacoba was rond 1780 te Enkhuizen geboren als dochter van Roelof Schroor en Antje Plugger. Jacoba werkte te Koedijk vermoedelijk in de huishouding van dominee Hendrik Muilman. Ds. Muilman, predikant te Oosterland, Stroe en Den Oever op Wieringen, kwam in 1793 naar Koedijk. In 1803 was hij van augustus tot oktober langdurig ziek met daarna een ongeneeslijk ongemak. Hij vroeg daarom emeritaat aan, wat hem op 28 februari 1805 werd verleend. Op 26 mei 1805 predikte hij zijn afscheid te Koedijk en vertrok naar Woubrugge (Z.H.). Jacoba Schroor was op 16 april 1802 te Koedijk als lidmaat van de kerk aangenomen en vertrok met een kerkelijke attestatie gedateerd 23 mei 1805 eveneens naar Woubrugge. Zij zal dus tot de huishouding van Ds. Muilman hebben behoord, die daar op 17 april 1815 overleed.

Jacoba hield het daar echter niet zolang uit. Met kerkelijke attestatie van 1 mei 1806 kwam zij weer naar Koedijk en word daar "mogelijk, met open armen" door de chirurgijn, Abraham Maats, ontvangen. Vermoedelijk is zij te Koedijk direct bij het echtpaar Maats ingetrokken, waarna Geertrui van Galen Koedijk verliet en zich te Alkmaar vestigde. Bij testament van 9 juli 1806 werd Jacoba Schroor de belangrijkste erfgename van Abraham.

Een en ander wijst er op dat er voor haar vertrek naar Woubrugge al een relatie tussen Abraham en Jacoba zal hebben bestaan. Door de langdurige ziekte van Ds. Muilman zal Abraham als chirurgijn ook steeds Jacoba hebben ontmoet, Hoe het ook zij, de wettige echtgenote Geertrui van Galen vertrok naar Alkmaar en Jacoba bleef als huishoudster te Koedijk.

Als opvolgende predikanten te Koedijk in de jaren 1809, 1814 en 1816, bij hun huisbezoek, de lidmaten noteren vinden zij in het huis van de chirurgijn steeds Abraham Maats en Jacoba Schroor.

Abraham Maats overleed op 31 mei 1817 op 53 jarige leeftijd te Koedijk in huis nr. 85 en was tot zijn overlijden behalve chirurgijn ook nog secretaris van Koedijk. In de overlijdensakte wordt hij nog genoemd als man van Geertruy van Gaalen. Blijkens een bevolkingslijst van 1817/1818 is het huis dan bewoond door Jacob Schr..., waarmee Jacoba Schroor bedoeld zal zijn. Zij woonde toen dus in het huis dat blijkens testament geheel of althans gedeeltelijk door haar zal zijn geërfd. Vermoedelijk kreeg zij in 1818 inwoning van haar zuster Maartje Schroor, die met een attestatie van 2 november 1818 uit Alkmaar was gekomen. Jacoba en Maartje vertrokken in mei 1819 beiden naar Alkmaar, waar Jacoba op 13 november 1826 op 46 jarige leeftijd overleed.

Geertrui van Galen overleed te Alkmaar 2 januari 1826 op 65 jarige leeftijd. Het huwelijk met Abraham Maats is blijkbaar nooit ontbonden want in de overlijdensakte wordt zij nog als weduwe van hem genoemd.

2. Johannes Bosmans

Hij was de opvolger van de in 1817 overleden Abraham Maats. Johannes werd op 30 juli 1778 te Purmerend geboren en Rooms Katholiek gedoopt als zoon van Cornelis Bosman en Cornelia Rijkenberg. Voor het beroep van chirurgijn/heelmeester promoveerde hij te Alkmaar op 4 november 1805. Het is niet duidelijk waar hij voor 1817 zijn praktijk heeft uitgeoefend.

Toen hij te Koedijk kwam was het huis van zijn voorganger nog bewoond door diens huishoudster, Jacoba Schroor, die in het voorjaar van 1819 naar Alkmaar vertrok. Johannes woonde te Koedijk aanvankelijk in een huis in de Molenbuurt. Hij was toen getrouwd met Wendelina Beréndina Buning. Zij overleed op 24 april 1822 te Koedijk in het huis nr. 85. (Het huis waar Abraham Maats eerder had gewoond) Zij was rond 1777 geboren te Middelbert (een dorpje ten oosten van de stad Groningen) als dochter van Johannes Franciscus Buning en Fokkelina Bolhuis.

Johannes hertrouwde op 19 juni 1823 te Koedijk met Antje Jansdr. Rijnings, op 7 november 1781 geboren en R.K. gedoopt te Uitgeest als dochter van Jan Rijnings en Neeltje Schrand. Zij was van beroep naaister en woonde te Alkmaar. Van Johannes Bosmans is verder niet zoveel bekend. Hij maakte de tijd mee dat het Noordhollands kanaal werd gegraven, dat gebeurde te Koedijk in de periode van mei 1821

tot april 1823. De honderden arbeiders kwamen van heinde en verre om hier, in veel gevallen met hun gezinnen, in door de aannemers beschikbaar gestelde keten te verblijven om met zwaar werk de kost te verdienen. Uit de gezinnen van die kanaalarbeiders worden in die korte periode 39 kinderen geboren. Er overleden 16 kinderen, 16 volwassen mannen en 2 vrouwen, Het is echter twijfelachtig of de chirurgijn daar veel aan heeft kunnen verdienen.

Johannes overleed 5 oktober 1828 op 50 jarige leeftijd. Zijn weduwe, Antje Rijning, heeft hun huis nog enkele jaren bewoond. In maart 1833 werd het voor de personele belasting omschreven als: "woonhuis en winkel en koepel". Het was toen kadastraal bekend als Sectie B. nr. 292 met een oppervlakte van 1230 ca. en lag pal ten noorden van de school. Antje Rijning overleed op 12 augustus 1833 in genoemd huis met als beroep winkelierster. Had zij een nieuwe broodwinning gevonden of was de winkel al veel langer een bijverdienste geweest ?

3. Barend Ellerman

Gereformeerd gedoopt te Koog aande Zaan op 17 november 1799 als zoon van Jurriaan Ellerman, geneesheer te Koog a/d Zaan, en Aaltje Molenaar.

Barend promoveerde op 12 november 1824 te Haarlem tot Heelmeester en was daarna van 1824 - 1828 Plattelands Heel- en Vroedmeester te Oudesluis.

Hij trouwde op 3 juli 1825 te Koog a/d Zaan met Aaltje Metzelaar, dochter van Floris Metzelaar en Petronella van den Kerkhoff.

« Getrouwd:

Koog aan de Zaan, B. ELLERMAN
den 3 Julij en
1825. A. M E T Z E L A A R.

Blijkbaar had Barend in 1828, na het overlijden van Johannes Bosman, gesolliciteerd naar de chirurgijns vacature te Koedijk. Op 23 november 1828 berichtte de secretaris van Koedijk hem dat in de raadsvergadering van 27 november de keuze op hem was gevallen, met daarbij de uitnodiging deze post zo spoedig mogelijk te aanvaarden. Uit een later schrijven blijkt dat Ellerman de post al in de maand december had aanvaard.

Hat gezinsleven van de familie Ellerman was niet gelukkig. Uit advertenties blijkt dat Aaltje Metzelaar op 3 februari 1828 te Oudesluis verlost werd van een dode zoon. Hetzelfde herhaalde zich te Koedijk op 3 februari 1830. En op 14 december van dat jaar volgde nog een ontijdige verlossing van een dode dochter. Tot slot werd zij op 5 december 1833 nog verlost van een dode zoon .

Mogelijk heeft Ellerman in datzelfde jaar huis nr. 85 van de erfgenamen van zijn voorganger gekocht. Aanvankelijk bewoonde hij huis nr. 94, nabij de pastorie.

Van het werk als plattelands heelmeester te Koedijk is niet zoveel na te gaan. Wel is er een proces-verbaal bewaard gebleven waaruit blijkt dat Barend Ellerman lijk-schouw heeft verricht op een in het Noord Hollands kanaal verdronken huzaar.

Het gebeurde op 27 juli 1840 dat enige beschonken militairen, komende van Den Helder, met de jaagschuit van Schagerbrug op weg waren naar Alkmaar. Het was

omstreeks 2 uur in de middag toen, tijdens de vaart langs Koedijk, de gepasporteerde huzaar Willem Hermans met een kameraad op de tent van de schuit zat. Bij het opstaan is hij buitenboord gevallen en niet tegenstaande alle pogingen niet gered kunnen worden. Het was 's avonds 7 uur eer zijn lijk werd opgehaald.

Op 18 juni 1842 overleed aan boord van het Noorse schip "Wennerne" op weg naar Amsterdam, in het "Groot Noord Hollandsch Kanaal" te Koedijk, de Noorse matroos Peder Olsen, oud 60 jaar. Hier zal de heelmeeester ook wel een overlijdensverklaring van hebben opgemaakt.

Een zeer drukke en moeilijke periode zal de cholera epidemie in 1849 zijn geweest. In Koedijk werd de ziekte op 20 juli voor het eerst geconstateerd. In de loop van dat jaar werden er 95 personen door de ziekte getroffen, waarvan er 18 overleden en dat op een totaal van 817 inwoners.

Barend Ellerman overleed op 20 december 1851. Vermoedelijk was hij al enige tijd ongeneeslijk ziek, want in de gemeenteraads vergadering van 22 december, dus twee dagen na zijn overlijden, waren er bij de gemeente al 7 sollicitanten voor de vacante betrekking bekend.

Op 7 januari 1852 werd reeds in de vacature voorzien door de benoeming van Matthijs Nicolaas Melchior. Mogelijk heeft de weduwe Ellerman kort daarna haar huis aan de nieuwe Geneesheer verkocht en is zij bij haar schoonzuster en zwager gaan inwonen. Haar schoonzuster, Anna Ellerman, was in 1848 getrouwd met Arien Hartland. Een groot deel van haar inboedel werd op dinsdag 27 januari 1852, om kontant geld, ter plaatse verkocht. Het werd wat men vroeger noemde: Een groot boelhuis. Het te koop aangeboden bestond o.a uit :

1 kabinet	2 bureaus	tafels	stoelen
3 bedden met toebehoren, glas	spiegels	schilderijen en prenten achter	
porcelein- glas- en aardewerk	kachels	koper- tin- en ijzerwerk	
takkebossen	potten	pannen	blakers
	en nog zo'n	16 pakketten boeken.	

Het duurste pakket boeken bracht f 4,50 op maar de meesten niet meer dan 20, 25 of 45 cent per pakket. Het ging in het geheel om 338 nummers met esn totale opbrengst van f 580,30.

Aaltje Metzelaar, de weduwe van Barend Ellerman, overleed op 28 februari 1852 in het huis van haar zwager Arien Hartland en haar schoonzuster Anna Ellerman. Arien Hartland was hoofd der school en het schoolhuis en het doktershuis stonden pal naast elkaar.

^ * ^ Heden overleed ten onzen huize, op het allerom-
verwachtst, in den ouderdom van circa drie en vijftig ja-
ren onze veelgeliefde Beluwd-Zuster A. METZELAAR,
Wed. B. Ellerman. Wij hopen en vertrouwen, dat zij
thans met haren Echtgenoot, van wien zij slechts tien
weken door den dood gescheiden was, in zaliger gewes-
ten hereenigd moge zijn.

KOEDIJK,
den 28sten Februarij 1852.

Eenige kennisgeving.

A. HARTLAND.

A. HARTLAND.

ELLERMAN.

Mede uit naam onzer Broeders
en Zusters.

4. Matthijs Nicolaas Melchior

Geboren te Spaarndam op 23 september 1825 als zoon van Adolf Melchior, blok- en boommaker en later Rijksontvanger, en Cornelia Molendijk.

Op 7 januari 1852 in de gemeente Koedijk benoemd tot Geneesheel- en Verloskundige. Hij kreeg een jaarwedde van f 150.- voor kosteloze hulp en leverantie van medicijnen aan de diaconie- en algemene armen. Die geneeskundige hulp moest echter wel eerst door de armenverzorgers worden toegestaan. Als het getal der armen boven de 60 zou komen, zou Melchior voor ieder persoon meer nog f 3.- ontvangen en bij arm- of beenbreuk f 12.-, uit te betalen na volledig herstel. Als de vroedvrouw bij de armen medische bijstand behoefde zou hij daar f 5,- voor ontvangen.

Op 6 oktober 1853 trouwde Melchior te Spaarndam met Guurtje deJong, geb. te Haarlem op 23 juli 1829, als dochter van Pieter de Jong en Wilhelmina Sabelis. In de periode 1854 -1868 werden uit dit huwelijk te Koedijk 10 kinderen geboren.

M.N. melchior 1825 - 1895

J. Melchior-de Jong 1829 - 1895

Besmettelijke ziekten

In 1866 heerste er weer cholera in de omgeving en werd besloten de kermis niet door te laten gaan. Er zijn in dat jaar te Koedijk 4 patiënten aan de ziekte overleden. De besmetting werd gezocht in de vele privaten boven het slootwater en de gewoonte om in dat zelfde water het melkgerei en de etens-pannen te reinigen.

In Koedijk werd de bevolking door middel van waarschuwingsbiljetten op de geva-

ren gewezen en aanwijzingen ter voorkoming van de ziekte gegeven. Bij verdachte symptomen moest direct de "doctor" worden gehaald.

Medeburgers!

De Utrechtse Cholera-Commissie bracht eenige betrouwbare medevingen, opgesteld door haar medelid, den hoogl. dr. G. van Overbeek de Meijer, vroeger inspecteur van het geneeskundig staatsbezicht, rechtstreeks onder de algemeene aandacht, in de hoop, dat ieder die zal opvolgen en daardoor in de eerste plaats voor zichzelf, maar tevens ook voor zijne mede-ingezetenen zal willen hepen zorgen. Deze wenken zijn over 't geheel van algemeene toepassing en zij worden daarom, met een kleine wijziging, ook aan onze medeburgers aangeboden.

Onze eerste raad is: Zorgt voor de grootst mogelijke *reinheid* in en rondom Uw huis en Uwe werkplaats. Mesthoppen, varkensvuil en andere onreinheden moet Ge op Uw erf niet dalden. Alle verborgene hoeken binnen Uwe woning: in kasten, kisten, keiders, onder trappen, bedsteden, enz., moet Ge tar degs reinigen en daarna zorgvuldig rein houden. Uwe privaat moet Ge dagelijks met schoon water flink afboenen en doorspoelen; eveneens moet Ge dagelijks de sinkputten en gaten op Uw erf, alsook de poussteenen schoonmaken en daarna krachtig doorspoelen.

De viseren Uwer woning moet Ge daarentegen *niet* schrobben met water, maar *droog* reinigen.

Laat de wind vrij door Uwe woning blazen, als het weer gunstig is, want in een *droge, zindelijkte en goed gelaakte* woning kan de cholera zich niet gemakkelijk nestelen.

Houdt jok Uw lichaam, Uwe kleeding en Uwe bedden rein!

Onze tweede raad is: waakt met de grootste nauwgezetheid voor de zuiverheid van uw *drinkwater*, want het drinkwater is de hoofdweg, waarlangs de cholera tot U doordringt. Laat het water uit de pomp in of nabij Uwe woning altijd $\frac{1}{2}$, uur koken, alvorens Ge het tot drinken, wasschen, schrobben, enz. gebruikt.

Spoelt uwe melkkanen met *gekookt* water en zorgt dat de melk niet verontreinigd worde. De melk, die Gij gebruikt, moet Gij *altijd* koken: ook de karnemelk.

Onze derde raad betreft Uwe *voeding*. Eet geen *onrijpe* vruchten. Zijn de vruchten *rijp*, dan kunt ge sie eten, als ge *matig* zijt en de vruchten vooraf zorgvuldig wascht met *zuiver* water. — Eveneens moet Ge barden met salade en andere groenten, die *rauw* gegeten worden. — Zorgt dat Uwe spijsvertering niet gestoord worde. — Drinkt geen jong biere: als ge bezweet zijt, moogt Ge ook geen

al te koud water drinken. — Past op, dat Ge geene half bedorvene of beschimmelde spijzen eet en ontzegt U tijdelijk het genot van het eten van mosselen en garnalen.

Onze vierde raad is: leef rustig en blijmoedig, en spaar: *Uwe krachten*. Zorgt, dat Ge geene koude vat, natte klederen of nat schoeisel aanhoudt; kleedt U matig warm en houdt rust, als Ge daarna behoefte gevoelt.

Laat geen vuil wasch- of beddegoed, en ook geene personen, van elders in Uwe woning toe, als ge niet zeker weet, dat die goederen en personen uit onbesmetta plaatsen komen; want ook dat is een weg, dien de cholera dikwijls volgt. — Zijt Ge gennozzaam: verlaucht goed in Uw huis te ontcrangen, omdat Uwe broodwinning daarmee gemoeid is, dompelt dan al dat goed *terstond* in kokend water, alvorens Ge het pak oent en de daarin besloten spulieren ontrouwt; drinkt daarbij nu en dan een teg water, waarin Gij eenige druppels verdund zoutzeur hebt opgelost, 4 tot 5 druppels in een biertglas vol water.

Gevoelt ge U ongesteld, met buikpijn, krampen, misselijkheid, braking, koude voeten en handen, gaar dan terstond naar bed en laat U warm toedekken, met kruiden heet water of zakken heet sand op die deelen van Uw lichaam, waarin Ge krampen gevoelt, of welke zeer koud zijn. Laat die deelen ook krachtig wrijven met camphier-spiritus. Drinkt elk kwartier een teg water, waarbij één dropje *goede* kaneelolie en één dropje venkelolie zijn gemengd, en laat *inmiddels den doctor halen*. Laat alle Uwe huisgenooten elk uur een paar eetlepels van versgenomden zoutzeur-drack innemen, zodat Ge weder beter zijt, en laat hen zorgen, dat zij vijftig hunne handen wasschen, nadat zij U hebben geholpen. Wat uit Uw lichaam verwijderd wordt, moet terstond worden vermengd met een krachtig ontmetingsmiddel, namelijk 10 % ruw carbolzuur en 10 % ruw zwavelzuur in water, en die uitwerpselen moeten daarna bevaard worden in een kamertop met ijskel, totdat de doctor komt.

Al die genees- en ontmetingsmiddelen zijn goedkoop en moet Ge in huis hebben, zoodra de cholera in Uwe gemeente verschijnen mocht, of naar nadert.

Ge hebt dan al het mogelijke gedaan voor U en de Uwen, en kunt zonder zelfverwijt afwachten, wat God over U heeft beschikt.

Doet het daarom en doet het *goed*. De cholera is niet meer zoo geducht als vroeger: wie tijdig zorgt, kan haar overwinnen.

Schoon-Justitienieuw van de firma L. P. BOSCH en ZONN Utrecht.

De pokken

Tegen de pokken, een ziekte die toen vermoedelijk in de omtrek al voorkwam, werden in de jaren 1868 - 1870 respectievelijk 9, 22 en 19 vaccinaties gegeven. In de gemeenteraadsvergadering van 30 mei 1871 werden maatregelen afgekondigd omdat de "pokke" inmiddels ook te Koedijk in een gezin was uitgebroken. Er werd een verordening gemaakt tot het weren van besmettelijke ziekten. Uit een huis

waar zo' n ziekte heerste mocht niemand naar school of catechisatie gaan. Kinderen die niet gevaccineerd waren mochten niet op school worden toegelaten, tenzij ze de pokken al hadden gehad, Er werden in dat jaar nog 65 inentingën verricht . In 1871 waren er 4 gevallen van pokken geweest allen met goede afloop.

Een jachtongeval in de Kleimeer.

Op 29 november 1875 werd dokter Melchior met spoed naar de Kleimeersmolen gehaald wegens een jachtongeval. Twee zwagers, Arie Hartland en Arie Koning, waren die dag op otterjacht in de Kleimeer. Zij hadden enkele otters buit gemaakt, maar toen één van de dieren weer tot leven kwam en probeerde weg te komen, gaf Arie Koning het beest een klap met de kolf van een geweer waardoor het wapen afging en Arie Hartland door het schot werd getroffen. Hij had een schot in zijn onderlijf en werd naar de Kleimeersmolen gebracht waar zijn broer, Dirk Hartland, woonde.

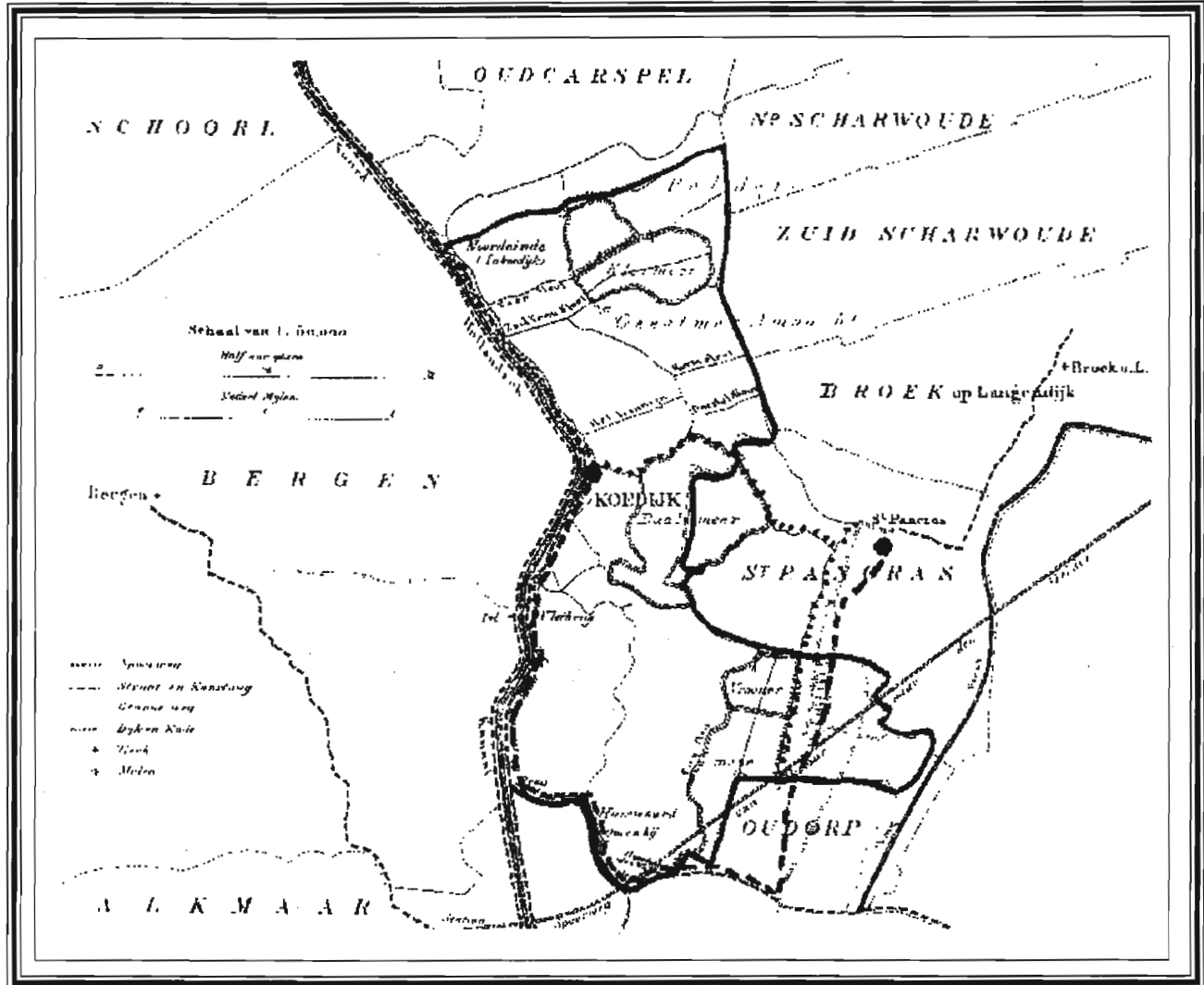
In de molen werd hij door dokter Melchior behandeld. De eerste dagen na het ongeluk was hij wel bij kennis en de wond was vrij zuiver, maar nadat hij later naar het dorp was gebracht overleed hij daar op 4 december.

Daar dokter Melchior voor de hulp aan alle in de gemeente wonende armen werd betaald, zal hij ook af en toe armlastige patienten op het zuideinde van Sint Pancras onder de gemeente Koedijk hebben gehad. Andere zieken zullen zich aldaar, vanwege de nabijheid, wel door de dokter van Sint Pancras hebben laten behandelen. Die mogelijkheid kwam echter te vervallen toen men er te Sint Pancras vanaf 1861 niet meer in slaagde om de vacature van Geneesheer aldaar vervuld te krijgen. Vanaf dat jaar was men in Sint Pancras geheel op de hulp van de Koedijker Geneesheer aangewezen. Dat was voor de dokter een hele afstand. De dorpen grensden wel aan elkaar, maar de kernen waren gescheiden door akkers, weiden en sloten. Per schuitje langs de Wielsloot , de ringsloot van de Daalmeer en daarna via de Kerksloot, was het toch al gauw een halfuur varen. Over de weg, langs het kanaal over Huiswaard, langs de Zeswielen tot de Halvemaansbrug en dan noordwaarts door de Oudorpernollen en een gedeelte Koedijk naar het dorp Sint Pancras was het zo' n 4 à 5 km. Er waren toen nog geen fietsen, zodat de dokter wel genoodzaakt was om een paard en wagen aan te schaffen. Er was ook nog geen telefoon, dus als men de dokter nodig had ging men vanaf Sint Pancras meestal per schuitje naar Koedijk. Vooral bij op handen zijnde bevallingen gebeurde het dat de aanstaande vader zijn vrouw in de nacht onder de hoede van enkele buurvrouwen moest achterlaten om daarna in het pikke donker naar Koedijk te varen. De dokter werd dan uit zijn warme bed geklopt en kon dan in de koude nacht op de marsbank plaats nemen om naar Sint Pancras te worden gevaren. Per 1 juli 1888 vroeg Melchior ontslag als plaatselijke verloskundige. Hij was toen 62 jaar en mogelijk werd het hem te zwaar om bij nacht en ontij assistentie te moeten verlenen. Per 1 mei 1893 beëindigde Matthijs Nicolaas Melchior zijn praktijk en vertrok naar Haarlem. Waar hij op 8 april 1895 overleed. Zijn weduwe, Guurtje de Jong, overleed aldaar op 10 augustus van dat zelfde jaar.

Dit kaartje geeft het werkgebied van vader en zoon Melchior aan. De woning te Koedijk is aangegeven met een zwarte stip boven het woord Koedijk. De zwarte stip te Sint Pancras betreft de woning die daar in 1912 door Eduard Willem Melchior werd gebouwd.

PROVINCIE NOORD-HOLLAND

GEMEENTE KOEDIJK

1865

949 Bunders. 925 Inwoners

Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

route over de weg -----

route over het water .....

Het huis dat M.N. Melchior vermoedelijk tussen 1860 en 1870 heeft laten bouwen, ter vervanging van een veel oudere woning.

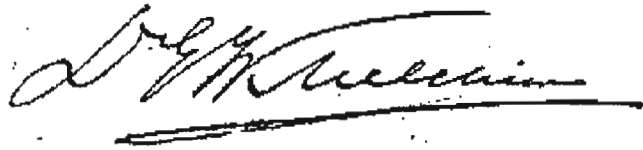
Dit huis is ook bewoond geweest door zijn zoon, Eduard Willem, die het rond 1913 heeft laten slopen.

Historische Vereniging Koedijk

www.koedijk.org

5. Eduard Willem Melchior

Geboren te Koedijk op 22 maart 1865, als zoon van de geneesheer Matthijs Nicolaas Melchior en Guurtje de Jong. Eduard trouwde op 30 september 1890 te Hazerswoude met Wiepke Johanna Wijn, geboren te Twisk op 1 november 1865, als dochter van Pieter Wijn en Alke Leemhuis. Hij was geneesheer te Lopik toen hij op 8 maart 1893

Eduard Willem Melchior als jonge man

benoemd werd tot geneesheer te Koedijk ter aanvaarding van de praktijk die zijn vader per 1 mei 1893 zou verlaten.

De oude dokter Melchior had een betrekkelijk grote praktijk nagelaten. Hij was destijds aangesteld als gemeente-geneesheer van Koedijk, maar doordat er sinds 1861 te Sint Pancras geen heelmeester meer was werd de praktijk in die gemeente ook door hem waargenomen. Bij de aanstelling van de jonge dokter Melchior, tot gemeente-geneesheer van Koedijk, wilde het gemeentebestuur er nu wel op toezien dat de behandeling van ingezetenen van Koedijk steeds voorrang zou moeten genieten boven die uit naburige gemeenten. In de raadsvergadering van 9 augustus 1893 werd een instructie voor de nieuwe gemeente-geneesheer vastgesteld.

Artikel 1 luidde: De geneesheer woont in de kom der gemeente en is gehouden, indien iemand binnen de gemeente zijn raad of zijne hulp inroept hem onmiddellijk en bij voorkeur te assisteren of te bezoeken, alvorens hij zijne praktijk buiten de gemeente uitoefent.

Art. 2. Indien uit de praktijk buiten de gemeente zeer nadelige gevolgen voor de belangen der ingezetenen blijken te ontstaan, zal het dagelijks bestuur bevoegd zijn hem die praktijk geheel of gedeeltelijk te ontzeggen.

Art. 3. Wanneer hij zich gedurende twee nachten buiten de gemeente mocht willen of moeten verwijderen, behoeft hij daartoe vergunning van de burgemeester en indien, hij langer buiten de gemeente wenst te vertoeven, van het dagelijks bestuur.

Art. 4. De gemeentegeneesheer geniet een jaarlijks traktement van f 1.000.- waar-

voor hij verplicht is aan alle onvermogenen, woonachtig binnen deze gemeente, alsmede alle minvermogenen, naar het oordeel van Burgemeester en Wethouders, kosteloos genees- heel-en verloskundige hulp te verstrekken met bijlevering van alle medicamenten en anderszins zonder vergoeding.

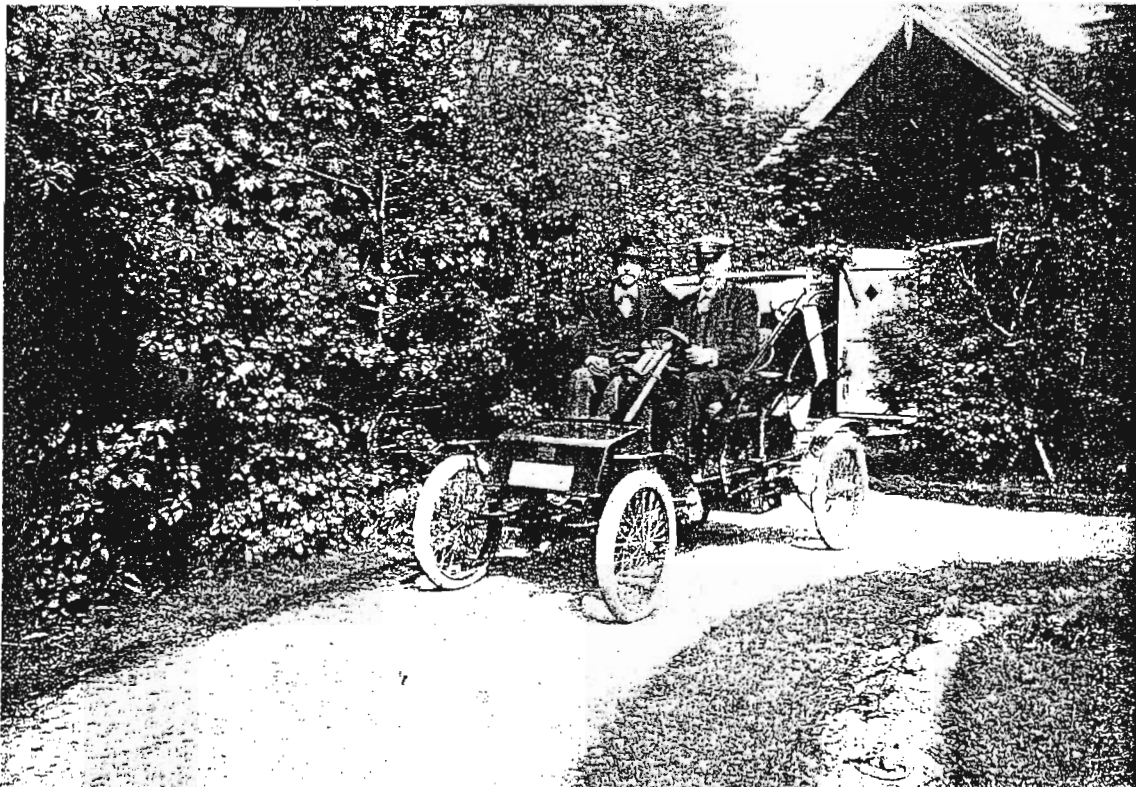
Overeenkomstig de verordening op de vaccinatie: Kosteloze inenting moet desverlangd ook verricht worden bij hen die niet tot de behoeftigen behoren.

Been- en armbreuken en andere belangrijke operaties bij gealimenteerden mogen niet in rekening worden gebracht.

Art. 5. In geen geval, of bij wie dan ook, mag de geneesheer, wanneer hij geroepen wordt, zijn raad en hulp weigeren.

Art. 11. Ontslag van zijn betrekking moet 3 maanden te voren bij de gemeenteraad worden aangevraagd.

Zo begon de jonge Eduard Willem zijn uitgebreide praktijk in Koedijk en Sint Pancras. Zijn ouders verlieten Koedijk en zo kon hij de dokterswoning met grote tuin in gebruik nemen. Voor de tuin had hij een tuinman in dienst. Het was Klaas de Jong, die tevens dienst deed als koetsier en later toen de dokter, als één van de eersten in de verre omtrek, een auto bezat, als chauffeur. Ook bracht hij medicijnen rond.

Dokter Eduard Melchior, omstreeks 1905. met zijn auto bij zijn huis in Koedijk. Zelf zit hij hier achter het stuur met naast hem zijn chauffeur, Klaas de Jong.

Uit de gemeenteraadsnotulen van 27 juli 1906 blijkt dat dokter Melchior een fonds heeft voor minder gegoeden. Dit was een geheel particuliere aangelegenheid. Dergelijke fondsen waren in meerdere plaatsen bekend en voorzagen, tegen een wekelijkse bijdrage, in kosteloze geneeskundige hulp. De dokter zelf bepaalde wie tot de minder gegoeden moest worden gerekend. Deze fondsen hebben bestaan tot in 1941 het Ziekenfondsenbesluit in werking trad.

Dr. Melchior vertrek naar Sint Pancras.

Hij was in 1911 tot de conclusie gekomen dat inmiddels het merendeel van zijn patienten op de Vronergeest woonde (Sint Pancras en het zuidoende van de gemeente Koedijk en een gedeelte Oudorp) Aan de Kanaaldijk was het aantal inwoners in de laatste twintig jaar met ongeveer 15 % toegenomen. Op de Vronergeest (gemeente Koedijk) was de toename in die periode ongeveer 135 %. En in de gemeente Sint Pancras ongeveer 40 %.

Het zou hem dus met het bezoeken van de patienten heel wat tijd en moeite sparen als hij zich te Sint Pancras zou vestigen. Hij ging daarom in de herfst van 1911 te Sint Pancras op zoek naar een geschikte plek om een nieuw huis te bouwen. Die plek werd in Sint Pancras gevonden nabij het raadhuis, waar een perceel land werd aangekocht. Eind november 1911 deelde hij de gemeenteraad van Koedijk mee, dat hij voornemens was om in de zomer van 1912 te Sint Pancras te gaan wonen. Zijn plan was om gemeentearzt van Koedijk te blijven want er veranderde niets dan dat hij nu voortaan te Sint Pancras zou wonen in plaats van te Koedijk.

De gemeenteraad was het daar helemaal niet mee eens. In zijn instructie stond dat hij te Koedijk in de kom van de gemeente moest wonen en daar wilde men zich aanhouden, De dokter ging toen ook dwars liggen en verklaarde dat hij zijn huis niet voor een opvolger beschikbaar zou stellen. Ook waarschuwde hij dat Koedijk in feite te klein was om een goede opvolger te vinden.

Het eind was dat Melchior op 1 September 1912 te Koedijk eervol werd ontslagen, terwijl hij zich inmiddels te Sint Pancras had gevestigd.

De gemeente Koedijk had echter tijdig voor een opvolger gezorgd, per 1 september 1912, gelijk met het vertrek van Dr. Melchior, werd Frederik Bennik, officier van gezondheid 1e klasse te Vlissingen, benoemd tot gemeente-geneesheer te Koedijk. De gemeente had inmiddels ook een perceel grond gekocht om daar een dokterswoning op te laten bouwen welke per 1 september 1912 klaar zou moeten zijn.

Dokter Melchior heeft zijn mooie huis te Koedijk laten slopen en de overblijvende grond in vier bouwterreinen verkocht, waarop vier huizen werden gebouwd. Die huizen zijn intussen al weer gesloopt. Zij stonden op de plaats waar het verzorgingshuis Zonnehof werd gebouwd. Een aantal bomen uit de grote tuin heeft Dr. Melchior overlaten brengen naar de tuin van zijn nieuwe huis te Sint Pancras. Eduard Willem Melchior overleed te Alkmaar op 5 mei 1929. Zijn weduwe overleed te Emmen op 25 januari 1951.

Bronnen:

Gemeente Archief Koedijk

Notarieel Archief Alkmaar

Kerkeradsnotulen Koedijk

De Klin 1998, uitgave vereniging Oud Sint Pancras

Genealogie Melchior, Westfriese famikies 1957 pag. 25

portretfoto's uit particulier bezit.